

---

# КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

---

УДК 343.3/.7

**Ю. В. Забіяка**

студентка  
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**О. В. Шульженко**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства  
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

## ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ БАНДИТИЗМУ

*Стаття присвячена кримінально-правовому дослідженню бандитизму. Було проаналізовано законодавство, існуючі наукові погляди щодо правового визначення ознак банди. У результаті дослідження було сформовано та висловлено власні міркування щодо вирішення актуальних проблем правового визначення основних ознак та окремих правових понять, що мають значення для кваліфікації бандитизму.*

**Ключові слова:** бандитизм, банда, об'єкт бандитизму, ознаки бандитизму, озброєність, зброя.

**Постановка проблеми.** Одним із чинників, що зумовлюють існування криміногенної ситуації в Україні, є наявність такого негативного соціального явища, як організована злочинність в усіх формах її прояву та бандитизму зокрема. Дослідивши офіційні показники кількості злочинів цього виду, можна стверджувати про стабільну тенденцію до їх поступового зменшення, проте бандитизм залишається одним із найбільш небезпечних загальнокримінальних проявів організованої злочинності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Розв'язання кримінально-правових питань щодо проблем кваліфікації бандитизму, кримінальної відповідальності за цей злочин та протидії йому, розроблення проблематики кримінально-правових ознак банди тощо зробили науковці: Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, А.А. Вознюк, О.С. Ємельянов, С.О. Єфремов, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, Н.В. Невідома, Я.В. Новак, В.В. Сташис, В.П. Тихий, І.К. Туркевич, М.І. Хавронюк, В.І. Шакун, С.С. Яценко та ін.

**Мета статті** – детальне дослідження окремих ознак бандитизму, які є обов'язковими для кваліфікації, визначення проблем неоднакового тлумачення окремих понять та висловлення власних варіантів вирішення цієї проблеми.

**Виклад основного матеріалу.** Стаття 257 Кримінального Кодексу України (далі – ККУ) визначає бандитизм як організацію озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі [1]. А відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України за № 13 від 23 грудня 2005 року «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» (далі – ППВСУ) (п. 17) банда – це озброєна організована група або злочинна організація, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної, довготривалої підготовки [2].

З об'єктивної сторони банда являє собою злочинне формування, яке має такі якісні ознаки: 1) стійкість; 2) озброєність;

3) наявність декількох (мінімум трьох) осіб; 4) організованість; 5) спеціальна мета її учасників – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян.

Задля правильного їх розуміння і тлумачення розглянемо деякі з них більш детально.

І.К. Туркевич та Є.В. Фесенко вважають, що стійкість полягає у здатності організації забезпечити стабільність і безпеку свого функціонування, тобто ефективно протидіяти факторам, що можуть їх дезорганізувати, як внутрішнім, так і зовнішнім. М.І. Мельник, визначаючи стійкість як ознаку організованої групи, зазначає, що групу слід вважати стійкою за умови, якщо вона є стабільною і згуртованою, а особи, які до неї входять, мають єдиний намір щодо вчинення злочинів. При цьому згуртованість групи виражається в її спаяності та одностайності, а стабільність – у міцності та постійності [3, с. 43].

Стійкість злочинної групи також полягає в її здатності забезпечити стабільність, а в разі необхідності – й безпеку свого функціонування. Таким чином, стійкість організованої групи означає, що вона має відносно постійний склад учасників, можливо і змінюваний, але внутрішньо і зовнішньо забезпечується збереження загальної кількості і єдності (організаційної і психологічної) її членів. До того ж стійкість організованої групи – не тільки на стадії її утворення (організації), а й під час вчинення нею злочинної діяльності – може свідчити про наявність організатора (організаторів), оскільки ним (ними) одноособо чи колегіально розробляється план злочинних дій, розподіляються ролі між членами групи, спрямовуються і коригуються їхні злочинні дії, підтримується дисципліна у групі, відбувається схилення інших учасників на вчинення злочину [4, с. 118].

У ст. 257 ККУ не дається визначення поняття банди, не визначаються її ознаки, що призводить до помилок під час кваліфікації бандитизму та ускладнює застосування цієї норми на практиці. ППВСУ № 13 від 23 грудня 2005 року «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними

об'єднаннями» також не визначає банду через ознаку стійкості, проте робить наголос на тому, що банда – це озброєна організована група або злочинна організація, які за своєю природою вже є стійкими об'єднаннями. У зв'язку з цим питання про те, чи вважати стійкість як необхідну ознаку банди чи ні, є дискусійним у теорії кримінального права.

Озброєність – це обов'язкова ознака банди. Відповідно до п. 18 ППВСУ № 13, озброєність такої злочинної групи характеризує ті випадки, коли хоча б один з її учасників має зброю, а інші учасники знають про це і усвідомлюють можливість застосування зброї під час нападів, при цьому не уточнюється, що саме треба розуміти під зброєю в цьому випадку [2]. У найзагальнішому розумінні це поняття розглядалося скоріше як знаряддя, призначене для нападу і захисту, у військово-технічному сенсі. Під зброєю розумілася загальна назва пристроїв і засобів, що застосовуються для знищення живої сили противника, його техніки і споруд. У наукових джерелах це поняття тлумачиться по-різному. Так, наприклад, під зброєю розуміється: 1) знаряддя, що виготовляється людиною для боротьби зі своїми ворогами, людьми чи тваринами; 2) будь-який засіб, пристосований, технічно придатний для нападу чи захисту, а також сукупність таких засобів; 3) сукупність засобів ураження, що застосовуються в збройній боротьбі; 4) пристрої та предмети, конструктивно призначені для ураження живої чи іншої цілі, подачі сигналів; 5) технічні засоби, переважно для ведення бойових дій; знаряддя для нападу чи оборони [5, с. 12].

На думку В.П. Тихого, під зброєю, наявність якої хоча б в одного учасника утворює її озброєність, слід розуміти пристрої, прилади та інші предмети, конструктивно призначені й технічно придатні для ураження живої чи іншої цілі, тобто зброя у вузькому, власному значенні цього слова. Вона може бути вогнепальною, холодною, вибуховою тощо [4, с. 103].

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України № 3 від 26 квітня 2002 р. «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне пово-

дження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» до вогнепальної зброї належать усі види бойової, спортивної, мисливської зброї (нарізної або гладкоствольної) – як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої – для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей) (п. 4). Холодною зброєю, наявність якої теж свідчить про озброєність банди, визнаються предмети, що відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що справляють колючий, колючоріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет, нунчаку, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою (п. 8) [6].

Все ж таки законодавчо залишається нез'ясованим питання, про яку зброю йдеться, говорячи про озброєність банди, її види, зразки, функціональне призначення, правовий режим. У п. 21 ППВСУ № 13, рекомендується судам кваліфікувати за сукупністю з бандитизмом дії, що полягають у незаконному заволодінні вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями, радіоактивними матеріалами, холодною зброєю, вчинені з метою організації банди. Аналізуючи дане положення, можна дійти висновку що під озброєністю банди слід розуміти: наявність в її учасників (або учасника) вогнепальної, холодної зброї або бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, радіоактивних матеріалів, придатних для використання за цільовим призначенням, за умови, що про ці предмети знали всі члени угруповання і усвідомлювали можливість її застосування під час нападів.

Обмежений перелік предметів, котрі банди можуть використовувати під час нападів, не відповідає сучасним реаліям злочинної діяльності цих злочинних формувань, оскільки існує досить широке розмаїття різновидів зброї, а також інших

предметів, які банда може використовувати під час нападів, що зумовлює необхідність у детальній регламентації цього питання.

Важливою ознакою для визначення правової сутності банди є кількісна ознака. Враховуючи, що ППВСУ № 13 визначає банду як організовану групу або злочинну організацію, то відповідно до ч. 3 та ч. 4 ст. 28 КК України злочинна група може визнаватися бандою за наявності мінімум трьох осіб. Аналіз типів організованих груп взагалі й банди зокрема та зіставлення їх із нормами ч. 3, ч. 4 ст. 28 КК України дають підстави зауважити, що норми права певною мірою обмежують можливості для визнання відповідних озброєних злочинних об'єднань бандою. Відповідно до законодавства не може бути визнана бандою злочинна група, яка складається лише з двох осіб. Це створює певні труднощі, оскільки виникає питання, яким чином кваліфікувати дії двох осіб, які зорганізувалися з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, за умови їхньої озброєності та систематичності вчинення злочинів. Така форма співучасті не передбачає об'єднання осіб з метою довготривалої злочинної діяльності. Від організованого же збройного розбою бандитизм відрізняється рівнем організованості і згуртованості, а також наявністю спеціальної мети [7, с. 77].

Позиція законодавця щодо встановлення мінімального кількісного складу підтверджується (як уже вказувалось у попередньому розділі) міждержавними нормативно-правовими документами, зокрема Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності, яка визначила кількість суб'єктів, що складають організовану групу у складі трьох і більше осіб. Хоча не всі вчені згодні з таким підходом: «підвищення кількісного цензу для організованого злочинного співтовариства, а також для організованої групи, до якої належить і 84 банда, призведе до часткової декриміналізації бандитизму». Подібну думку висловлюють і українські вчені М.І. Мельник і М.І. Хавронюк, П.Л. Фріс: «Існуюче визначення організованої групи обмежує можливо-

сті боротьби з таким особливо небезпечним злочином, як бандитизм, хоча практика знає непоодинокі випадки створення банди саме у такій чисельності (дві особи)». Це негативно впливає на практику боротьби зі злочинністю, оскільки, по-перше, не дотримуються правила кваліфікації (що само по собі є неприпустимим), а по-друге, (внаслідок такого порушення) діяння кваліфікується за менш тяжкою статтею, і відповідальність винних не буде адекватною ступеню тяжкості вчиненого злочину, що порушуватиме принцип соціальної справедливості, який лежить в основі кримінально-правової політики [4, с. 83–84].

Між тим кількісно-якісний склад учасників банди в законодавстві окремих держав визначають по-різному: як групу (ст. 230 КК Киргизької Республіки, ст. 321 КК Болгарії); стійку групу (ст. 237 КК Казахстану, ст. 186 КК Таджикистану); стійку озброєну групу (ст. 209 КК Російської Федерації, ст. 224 КК Грузії); організовану групу (ст. 222 КК Вірменії, ст. 242 КК Узбекистану, ст. 286 КК Білорусь); організовану озброєну групу з двох і більше осіб (ст. 224 КК Латвійської Республіки); злочинне співтовариство (ст. 249 КК Литовської Республіки); спільноту або банду (ст. 168 КК Туреччини); організовану групу чи співтовариство (ст. 258 КК Польщі); банду (ст. 283 КК Молдови); організацію, що має членів або структурні підрозділи (Законодавство про припинення незаконних діянь членів бандитських угруповань Японії). Як позитив слід відмітити, що відповідно до кримінального законодавства окремих зарубіжних держав банда може існувати у формі групи, тобто складатися з двох і більше осіб. Очевидно, що це група осіб за попередньою змовою, що характеризується стійкістю. Отже, у вітчизняному кримінальному законодавстві з метою посилення боротьби з бандитизмом доцільно розглянути можливість визнання бандою групи осіб за попередньою змовою [8, с. 174].

Хоча однією з головних кваліфікуючих ознак бандитизму є спрямованість його мети на напад, винними у бандитизмі визнаються не лише ті учасники банди, які фактично брали участь у цьому нападі.

Структура побудови банди може передбачати різний розподіл функцій між її членами, і таким чином далеко не всі вони можуть бути потрібними для фактичного вчинення нападу. Інші учасники можуть здійснювати підготовку злочину, забезпечувати прикриття тощо [9, с. 213–217].

**Висновки і пропозиції.** На сьогодні організована злочинність є однією з найбільших загроз для таких важливих соціальних цінностей, як життя, здоров'я та власність особи, а також перешкоджає нормальному здійсненню господарської діяльності, що створює стан незахищеності суспільства від злочинних посягань. Бандитизм у свою чергу можна віднести до найбільш небезпечних злочинів, що посягають на громадську безпеку, оскільки банди спеціалізуються на вчиненні нападів, що полягають у вбивствах, зґвалтуваннях, насильницькому заволодінні майном тощо. Слід зауважити, що кримінологічний зміст поняття та визначення ознак бандитизму були і деякою мірою залишаються й натеper недостатньо чіткими й прозорими для одноманітного тлумачення та практичного застосування правоохоронними органами, що може викликати проблеми в разі кваліфікації бандитизму, різного застосування однієї і тієї ж норми. Також законодавчого врегулювання потребує визначення зброї, наявність якої становить ознаку озброєності банди. А тому питання стосовно визначення поняття бандитизму, а також його ознак потребують ретельного вивчення, удосконалення та систематизації.

#### Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1704>
2. Постанови Пленуму Верховного Суду України за № 13 від 23 грудня 2005 року «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>
3. Гаврилов Ю.Г. Стійкість як ознака банди. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 78. С. 41–48.
4. Невідома Н.В. Вчинення злочину організованою групою : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08. Харків, 2015. 211 с.

5. Новак Я.В. Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2007. 201 с.
  6. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3. «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>
  7. Гаврилов Ю.Г. Бандитизм: кримінально-правова характеристика та проблеми кваліфікації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08, Запоріжжя, 2017. 221 с.
  8. Вознюк А.А. Відповідальність за бандитизм за кримінальним законодавством України та інших держав. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 3 (спец. вип.). С. 171–178.
  9. Голина В.В. Понятие банды и основные криминологические черты бандитизма в Украине. *Новий кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. Харків : Юрінком Інтер, 2002. С. 213–217.
- 

### **Забіяка Ю. В. Понятие и основные признаки бандитизма**

*Статья посвящена уголовно-правовому исследованию бандитизма. Было проанализировано законодательство, существующие научные взгляды относительно правового определения признаков банды. В результате исследования было сформированы и высказаны собственные соображения по решению актуальных проблем правового определения основных признаков и отдельных правовых понятий, имеющих значение для квалификации бандитизма.*

**Ключевые слова:** бандитизм, банда, объект бандитизма, признаки бандитизма, вооруженность, оружие.

### **Zabiaka Y. The concept and main features of banditry**

*The article is devoted to the criminal investigation of gangsterism. Legislation, existing scientific views on the legal definition of gang traits were analyzed. As a result of the research, own considerations were formulated and expressed on the solution of actual problems of the legal definition of the main features and individual legal concepts that are important for the qualification of banditry.*

**Key words:** banditry, gang, object of banditry, signs of banditry, armament, weapons.